

Kárlis Skalbe

Patnáct

Z lotyštiny přeložil Radegast Parolek

Stalo se to v zemi, kde žluva pásala kdysi krávy. Pochytala všechny ovády (tenkrát jich bylo ještě málo), všechny je nacpala do jednoho pytle a pak si vesele hvízdala a pohupovala se na pružné březové větvičce, protože její krávy spokojeně přežvykovaly na výsluní. Kdo by je taky vyrušoval, když všichni ovádi bzučeli v pytli.

Jenže ovádi bzučení je pro pasáčky podle mého názoru nebezpečné, protože je snadno uspává. Spánek je jinak sám o sobě zdravý. Kéž bůh dal všem lidem dobrý spánek! Ale pro žluvu by bývalo bylo asi lepší, kdyby pytel s ovády pověsila daleko od svých uší. Pak by si mnohem radostněji pohvizdovala v břízách. Dřív prý její hlas zněl stejně jásavě jako hlas andělského kúru, ale jak nyní znějí andělské kúry, to snad vědí jen na nebesích.

A tak žluva usmula... Tehdy největším pokrokářem byl rak. Když uviděl, že žluva usmula, tiše se vyšplhal nahoru a přestříhl klepety jako nůžkami bzučící pytel.

Pytel praskl s takovou silou, že rak spadl pozpátku na zem a zlomil si vaz. Od té doby se změnil v největšího zpátečníka. Ovádi se rozlétli po celé zemi a žluva dodnes s pláčem pohání krávy.

V té zemi, kde žluva pásala krávy, žil kdysi mudrc. Komupak vděčil za svou moudrost? Slunci nebo hvězdám?... Vyrostl v nejdlehlším koutku země na kraji tmavého lesa. Žil v tiché chaloupce, jejíž okna zahaloval divoce rostoucí chmel. Dvorek byl hustě zarostlý ryšavými větvičkami vřesu.

Světlo padalo do jeho domu shora. Zde sedával ve dne v noci u otevřeného okénka v doškové střeše jako u vrátek do nebe a rozmlouval se sluncem a hvězdami. Naslouchal hlasům jiných světů, viděl komety chodit po nebeské louce jako obrovské pestré pávy a v jeho hlavě se řadily nepřehledné sloupce čísel. Seřazoval je a spojoval nejobdivuhodnějšími způsoby. Byly krásné ty obrazy hvězd jak oblcha v noci. A nemohly být jiné, neboť duše tohoto člověka sama byla hvězdným odrazem. Každý nebeský paprsek padal do jeho srdce jako do otevřeného květu, protože on sám nebyl nic jiného než rozkvetlý slunečnicový květ. Odkud má slunečnice hlavu přetíženou zlatými myšlenkami, odtud i on měl svou moudrost.

V noci po pěšince ve vřesu přicházívala - aniž se dotkla rosy - do tiché chaloupky jedna ze tří laskavých sudíček - víla Dékla. Ukazovala mudrcovi nitě osudu, které držela v ruce. A on v nich viděl lidi, kteří uvázli v domýšlivosti a falešné moudrosti jako mouchy v pavoučí síti. Viděl, jak si hoví v jejich těsných smyčkách...

"Dokonce tloustnou a vypadají tak spokojeně..."

"Bez pohybu se vždycky tloustne. A ruměncem na jejich tvářích je známkou blížící se smrti, neboť ti, co se nehýbou, jsou už mrtví, i kdyby jim tváře kvetly jako růže," říkávala Dékla.

"Jak mohou žít s tak úzkým obzorem?"

"Nebožtíci taky spí klidně ve svých hrobech. Ani ta nejužší rakev jim neatlačí boky."

Potom vyndala z hedvábného šátku zázračné zrcátko a ukázala mudrcovi šťastný život. Byl krásný jako zelená louka a ta louka byla širá jako nebe. Možná, že samo nebe byla ta louka, neboť lidé se tu procházeli mezi slunci jako děti mezi obrovskými blatouchy a v jejich vlasech se třpytily hvězdné koruny jako synům bohů.

Když to mudrc uviděl, zavřel svou hvězdnou vyhlídku, zamkl svůj dům a šel k lidem.

x

Šel a šel, až přišel do velkého šedého města. Bylo to největší město v té zemi, kde žluva pásala kdysi krávy.

Město vynikalo tím, že se tu nestavěly chrámy moudrosti jako v jiných věčných městech. Stánky moudrosti byly přímo na ulicích a tržištích, takže moudrost byla všem snadno dostupná a všichni lidé byli moudří. A všem vládla jen jediná moudrost - patnáctka.

Toto město bylo jedním z nejšťastnějších na světě. Nepoznalo muka nevědomosti, ani muka poznávání. Jako lampa, kterou vždy večer rozsvěcuje moudrý noční hlídač, na všech ulicích zářila patnáctka.

Na rohu každé ulice stály úhledné dřevěné oltářičky jednoduše přitesané jako stříšky nad studněmi. Neplál na nich žádný svatý oheň. Podobaly se spíše ševcovským stolům.

Pouze křeslo bývalo u nich měkké, aby se tu mohlo sloužit moudrosti vsedě i vleže. Byl tu bílý stolec, na němž stál džbánek piva, mléko, med a kuřecí stehno. Služba moudrosti tu dosáhla zřejmě nejvyšší prostoty - bylo možno při ní jíst i pít. A v křesle seděl tlouštík, jehož tváře jako slunce vyzařovaly radost z moudrosti. Temeno hlavy mu svítilo moudrým

úsměvem jako měsíček. Jeho čelo nevědělo, co jsou vrásky. Do jeho očí snad nikdy nenahlédla noc. V jedné ruce držel olšovou hůlku a v druhé ruce malinkou sekyrku.

Kolem něho stáli lidé, muži i ženy, výrostci i děti. Ať byli staří nebo mladí, všem jim hrál na rtech moudrý úsměv. Každý kolemjdoucí ochotně přistupoval k mudrcovi, aby se podíval, jak vypil doušek sladkého piva, jak si utřel rty a se skloněnou hlavou sekal sekyrkou do hůlky a počítal:

"Sekám, sekám pat-náct,
ještě jednou pat-náct.
Kdo nevěří, ať sem běží,
přesvědčí se sám!"

"Patnáct!" - pravil mudrc s úsměvem a ukázal svou hůlku: "všichni se mají sami přesvědčit. Jen ať sem každý přistoupí a přepočítá si to. Duše se zbaví pochyb a rozhostí se v ní klid a mír. Jediná moudrost, která může člověku přinést štěstí, je patnáct! Jen ať každý přistoupí a sám se přesvědčí!"

A lidé přistupovali a s prostoduchým úsměvem se prstem dotýkali vroubků vyseknutých ve dřevě a jejich ústa jásala: "Patnáct! Ano, opravdu patnáct!"

Ale mnozí už ani nepřicházeli počítat.

Stáli za zády těch, kteří měli ještě nějaké pochyby a kteří chtěli přistihnout mudrce při nesprávném počítání vroubků nebo si prostě obnovit v paměti svou oblíbenou pravdu. Mnozí stáli za zády těchto lidí. Starci klidně pokuřovali své dýmky a klábosili o všeličems. Holky se poštuchovaly, smály a pohazovaly rusými copy. Chroupaly při tom oříšky a pokukovaly po mládencích. A mládenci se vychloubovali! "Samo-zřejmě patnáct, ovšemže patnáct!" "Co ještě počítáte jako hloupé ovce..." Ale ti moudří je dobrosrdečným basem uklid-

ňovali: "Jen ať to přepočítají, ať to přepočítají. To vždycky potěší."

A mladá děvčátka moudře pištěla: "Bylo mi teprv třináct, když jsem poprvé počítala. A hned mi vyšlo patnáct jaké mámě a tátovi. Tatínek řekl, abych už dál nepočítala, a hned mi dal ušít dlouhé šaty. V neděli k nám přichází vždycky tolik hostů a všichni vědí, že patnáct je patnáct... Jakými milovými kroky kráčí vývoj kupředu a jak jsou ti chlapi moudří! Copak jsou ještě na světě hlupáci?"

"Možná někde na venkově, ale tady už ne."

A opravdu. Všichni tu byli moudří, všichni počítali do patnácti. Jen jednou někdo napočítal do šestnácti. Ale ten byl už dávno zesměšněn a zapomenut - ztratil se jako stín mraku. A když jednou opilý mudrc sekl jen třináckrát, všichni přesto napočítali patnáct, protože už nikdo neměl pochyby a každý bral do ruky hůlku předem přesvědčen, že je na ní patnáct vroubků. Tohle číslo znělo lidem pořád v uších, neboť mudrc dovršil své obvyklé kázání tímto velkolepým trikem:

Když sekal do hůlky, obletovalo jeho hlavu černé mračno much, které dotěravě bzučelo: "Patnác-c-et, patnác-c-et!" Večer, když uložil svou hůlku a sekyrku a lidé se rozcházel, popadl mudrc muší roj a hodil ho za nimi. Mouchy lezly odcházejícím do vlasů a bzučely: "Patnác-c-et, patnác-c-et!" Po celém městě bylo slyšet patnáct a všichni přizpůsobovali svůj život patnáctce, protože to bylo levné a všem dostupné číslo. Nebylo nic většího nebo menšího než patnáct. Všechny hodnoty byly za patnáct a všichni žádali patnáct. A tak každý den na náměstích i v ulicích kováři moudrosti vysekávali na svých hůlkách patnáctku...

Tu k jejich oltářům přišel ten pravý mudrc, co se díval do Déklina zázračného zrcátka. Jeho vlasy byly bílé jako staré stříbro a čelo vybledlé v myšlenkách jako zažloutlý polní kámen.

"Kde je v tomto městě chrám moudrosti! Kdo mě tam, dobří lidé, dovede?"

"Takové chrámy tu nemáme" - odpověděl kovář moudrosti s radostným úsměvem a lidé se cizinci divili.

"Copak se u vás už nikdo neučí?"

"Ale učí. Každý den sekáme. Ale naše moudrost je snadná a všichni ji znají, jen pohleď" - a sklonil se nad hůlkou:

"Sekám, sekám pat-náct,
ještě jednou pat-náct!
Kdo nevěří, ať sem běží,
přesvědčí se sám!"

"Vidíš? Přesně patnáct! Přepočti to sám! Můžeš se přesvědčit, ručím za každý vroubek!"

"Patnáct?" - povzdechl si cizinec a v jeho očích vzplál oheň.

"Tohle dávejte počítat dětem a žebrákům. Mé číslo je milión!"

"Milión? Che-che-che, co to povídá? Jaký milión?" - ptali se lidé jeden druhého s pohrdavým úsměvem.

Ale kovář moudrosti vážně pohlédl na cizince, poklepal bledým prstem na své moudré čelo a pokýval hlavou:

"Blázen! Šílenec!"

Avšak cizinec se vztyčil a promluvil k těmto lidem nezvyklým hlasem a s nezvyklou, nevídanou silou:

"Milión je hvězdné moře, milión je hora písku, milión je zlatý lán plný nevídaného zrna, milión je hluboký hvozd. Nechte protékat řeku sítí a spočítejte vodní kapky, nechte padat písek mezi prsty a uvidíte milión! Spočtete zrna v sýpce, spočítejte hvězdy! Na nebi je sto hvězdných oken, v

každém okně milión a za každým miliónem nekonečně miliónů. Kroky v nekonečnu znějí jako v mramoru!"

Ale obyvatelé města byli zvyklí chodit jen po šedém dláždění. Jak by mohli něco takového pochopit?

"Blázen!" pokyvovali hlavami kováři moudrosti.

"Blázen!" říčel dav a tahali cizince za šaty: "Hej ty milióně! Ty milionáři!" Cizinec ještě něco říkal, ale mouchy přehlušily jeho slova. A kováři moudrosti se skláněli nad svými oltáři a odříkávali: "Sekám, sekám pat-náct..."

Cizinec opustil město. Lidé ho vyprovodili, jako děti vyprovázejí hlupáčka ze vsi. Někteří se smáli a tahali ho za šaty. Jiní hollitovali, že se pomátí na rozumu. Soucitné holky mu strkaly koláče do torby. A opustili ho až za městskými branami, když zhoustla večerní tma.

x

Mudrc stál v noci v soumraku svého lesa. Nad temným hvozdem jasně zářily hvězdy. V trávě už byla chladná rosa. Jeho tváře byly vlhké, jeho oči plné utrpení.

Vtom tiše přistoupila Dékla, aniž se dotkla rosy.

Pohládila svou zlatou ručkou jeho chladnou tvář a podala mu červenou houbičku se zářivě bílými skvrnami.

"To je mochomůrka. Nejdřív musíš vyhubit mouchy, jinak tě nikdo neuslyší. Lidé nejsou zlí. To jen mouchy jim stále bzučí do uší, že už nic nevnímají. Tohle bude nejlepší lék!"

A tak mudrc rozséval mochomůrky. Běhali po nich mravenčí a mochomůrky vsály jejich jeď; plazili se kolem nich hadi a nožičky mochomůrek se leskly od jejich jedovatých slin.

Jednou v noci je mudrcé položí do ulic. Brzy začnou mouchy pukat a celé město zapáchat. Všechny hlavy tam začnou smrdět a lidé s odporem budou si vyčesávat mouchy z vlasů. A město najednou ztichne a lidé začnou naslouchat a přemýšlet. Směšní se jim pak budou zdát kováři moudrosti se svými sekyrkami. Potom svrhnou ty jejich oltářičky, ty ševcovské stolky a postaví chrámy moudrosti na nejkrásnějším kopci. U věžních okének tam budou dnem i nocí stát mladí i staří muži, ženy i dívky a budou počítat slunce a hvězdy.

Možná, že jednou se dopočítají až k miliónům a jejich kroky zasnějí v nekonečnu jako na bílém mramoru.